

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vita, Et Gestis S. Francisci Xaverii È Societate Iesv Indiarvm Apostoli Libri Qvatvor

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1666

23. Socotora Insula.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10854

du ferè altero tantum distent. Ceterum constans inter illos, Lusitanosque pax, vsusque commercij, & beneuolentiæ mutuus. In portus igitur conspectum vix classis venerat, & ad eam visendam, Ducemque salutandam, ingenti comitatu Rex statim adfuit, sed cum breues moras illic esset factura, nec ignoraret Xauerius quàm essent Mauri suis in erroribus pertinaces, tentauit nihilominus si quid posset in eorum salutem effici, & acuebat viri sancti ardorem, quod exscendentis animum miseratione simul, & lætitia inflexit, vt enim frequentes illic agebant Lusitani, suum habebant extra urbem quo humarentur sepulchretum; videns ergo vir Dei compositos tumulos fixis desuper cuique crucibus, & eminentiorem ceteris ex sculpto lapide, media in area extrantem, egregij operis & auro fulgentem; prouolutus in genua illam adorauit, incredibili voluptate, Christo gratulabundus, quodammodo, in hostili solo triumphanti, eiusque iam tum possessionem ineunti: quanquam indoluit vehementer iis crucibus honestari potius mortuos, quàm viuentes iuuari. Quare Deum rogauit, vt quas Christiani Maurorum in agro statuerant, Maurorum peccatoribus altè infereret. Post quæ aggressus de fide Christiana cum Mauris tractare, incidit vt quidam inter primarios, percontaretur ex eo, Christianorum vrbes an à pietate perinde defluerent, vt ab suo Mahomete Melinda: in qua ex fanis olim septemdecim, tria omninò superessent, & clausis cæteris, illa quoque à paucis adirentur. Mali fontem aiebat, grande aliquod nefas ab suis peccatum, quod cuiusmodi esset, non satis poterat cogitans diuinare. Nihil non egit Xauerius vt mentem hominis ab exitio ad salutem, ad Christum à Mahumeto traduceret; quæ cum omnia in auras spargerentur, & in auita superstitione defixus barbarus; neglectis propriis quæ illi Xauerius obiebat, in inuestigandis suorum peccatis fatigaret sese; missum denique illum fecit, suam interim illi ob oculos cecitatem ponens qui non aduerteret, Deum sibi fidelibus maximè fidelem, testari non obscurè, Sectam illam sibi esse inuisam, impiam, atque sacrilegam, quam nec vellet augeri neque conseruari. Nihilo stolidior alius, inter primos quos vocant Calciges Alcoranni doctòr, qui eandem conquestus solitudinem fanorum, & cultus veteris neglectum; sibi apud se statutum narrabat, nisi Mahumetes per se ipsemet intra biennium suos reuiferet; sibi, inquam, ratum, de rebus animæ alia consilia inire, & religioni meliori suam operam locare: quam esse Xauerius diuinæ beneficentiæ gratiam obseruarat erga infideles, & vita profligatos, et si ad eam minimè aduertant, vt semper animo suo nutent, nec sint vnquam eius forte contenti.

23. Salutato Rege Melindano; post aliquam apud ipsum quietem repetita est nauigatio, promotaque per oras Africæ ad gradus sedecim, vsque Socotoram. Est verò Socotora promontorio Goardaso obiacens quo se maximè ad ortum Æthiopia protendit, inde ad felicem Arabiam reflectens, rubri maris toties decantati coarctat ostia. Leucas insula viginti longa est, nouem lata, septentrionum decimo tertio gradui subditur, in-

D. fanis

23

Socotora In-
sula.

fanis caloribus, sterilitate & macie damnata, nisi quod quæ mediam pe-
quadant, montium dorſa pascua sunt; plana dactylos palmarum suggerunt
ex quibus panis conficitur: domos alias non habet præter structa negle-
ctim tuguria, soli magis atcendo quàm habitationi idonea, & passim
rara, ferè siquidem illic cauernæ montium pro palatiis sunt. Hanc duæ
aliæ propius, exiguæ insulæ, à Borrea spectant, vique ad eò inter se si-
miles vt propterea sorores nominentur: incoluntur hæ à semihominibus,
ita sunt omnino sine lege ac iure barbari. Mauri quidem confines Soco-
toræ, fuisse hanc aiunt Amazonum patriam, eiusque rei vestigium pu-
tant ditionem quandam, etiamnum illic feminarum imperio subiectam:
vicumque res habeat, infelicitas Insulæ tanta est vt eam mortaliū ne-
mo dignaturus accessu fuerit, nisi eius misera natura aloë ipsi tribuisset,
quo nullum est in Oriente præstantius, & Socotorinum ex ea nominatur.
De illa tamen sua Socotora, barbari, qui nihil extra illam videre, sen-
tiant ita magnificè, vt mundi oculum arbitrentur. Quo porro viuunt
religionis cultu; obscurum efficit varietas rituum quos sibi adsciuerunt.
à Mauris habent Mahometem; Circumcisionem & sacrificia ab Iudæis; à
Christianis nomen, & pauca quædam; à Nestorio hæresim; ex Abissinis
schisma. Nominalia ex quibusdam apostolis viri ducunt; feminae vt plu-
rimum ex Maria: crucem adorant, thure vaporant, & butyro inungunt,
gestantque de collo ad pectus pendulam. Duplex quotannis ieiunium
pro quadragintadiali nostro colunt, sed duorum ferè mensium alterum;
solisque radicibus, dactylis, & oleribus traducunt. Templis non carent,
sed quæ magis stabula referant quàm Tempia. Quater tamen quotidie ad
illa conueniunt, manè vesperi, meridie, de media nocte. Nullus apud
eos sacrorum vsus, nisi tantum Baptismi, sed qua forma incertum. Sunt
in mysteriis fidei plane rudes, nec habent codices quibus explicentur,
nec qui legere norit: etiam Calciges qui pro sacerdotibus se gerunt,
perse seiplos inaugurant, commendatis solum memoriæ nonnullis preci-
bus lingua sibi peregrina, & ignota conceptis, nec quicquam præterea
muneris obeant: nisi quod illas in templis suis cantant, thus cremant,
& vocem sæpissimè iterant, quæ nescio quid de Alleluia nostro sonat.
Summam apud illos venerationem S. Thomas Apostolus obinet, patrem
fidei suæ illum vocant, se verò illorum quos ipse instituit hæredes legiti-
mos, inoleuitque apud illos à veteri æuo S. Thomam Indias petentem ad
eam plagam tempestate allisum, contractæ nauis reliquias ædificasse in
templi formam, quod deinde paratu extractum meliori, nunc etiam visi-
tur, & hoc de Christiano, residuum Socotora tenuit cum appulit ad eam
Xaverius. Causa religionis deprauandæ vicini Arabes, Fartasses præci-
puè, qui tyrannicè occupatam, vi primùm armorum, post etiam mutuis
connubiõrum fæderibus, superstitioni Mauricæ paulatim obstrinxere.
Nec Tristanus de Cagna, ab Emanuele Rege missus tanto malo mederi-
valuit, etsi aliquando in solitudinem ab eo redactasit, eique arx Lusita-
norum ad fidelitatis præsidium imposita; insularij enim prætulere Arabes
Lusitanis,

Lustrans, & scindique tandem arcem oportuit & seruituti Mahumetanorum insulam permitti. Iam Xauerius in magnam spem venerat reuocandi populum errantem ad antiquam diuini cultus puritatem, cuius catenas nonnulla seruabat vestigia: & quia suum caritati nusquam deest proprium idioma quo percipiatur ab omnibus, cum esset eorum vernacula ignarus, quæ ab Arabica, & Æthiopica longè differt; concionari nitibus apud eos cœpit, quibus tam commodè intelligendum se illis præbuit, vt fructum ederet mutus sermo, spe omni maiorem. Inculcauit iis tantopere quanta esset baptismi necessitas, vt suos ad eum certatim deferrent filios, sacro fonte lustrandos, quod etiam non paucis annuit. Hebræorum ritus, & Turcicos non modò inutiles ad salutem, sed prorsus lethales demonstrauit, magnam partem illorum aboleuit, induxitque pro iis Christianos. Quæ dum strenuè ab eo geruntur, iubet Dux vela in Indiam pandi, quo iussu excitus, conturbatusque populus accurrere, prostrernique ad pedes viri sancti, & quibus poterat motis agrestis urbanitas, rogare ne se desereret; offerre herbas & dactilos; spondere si secum maneret, breui Insulam omnem ad Christum redituram. Non tulit mite Xauerij pectus sensum beneuoli & pij doloris, lachrimas dedit, ad classis prætorem festinus adijt, illorum vota precesque suis iunxit, supplicique orauit ne se illinc saltem prius abstraheret, quàm relictae in Mozambico naues intermissum in Indiam cursum repeterent. Sed negauit Prætor assentiri precanti posse, tum ne illum Arabū seruituti obiceret, frequentes ex Insula prædas agentium; tum quod esset ab Rege, suæ pro India commissus fidei, vbi eius incensis studiis, & labori campus esset futurus, & multo vastior, & longè certior; nam Socotoranos pridem esse comperatos, ad desertionem Christi tam faciles quàm fuissent ad professionem, nec plura reuulsis anchoris Goam versus tetendit. Ictus graui dolore auehebatur Xauerius, defixis, quoad tueri dabatur, in mileros oculos, quos compellebatur salutis expertes relinquere, quam iis, enixè præsertim supplicantibus, breui opera conferre se posse, cogitabat: quod vnum tunc licuit desiderium ardens secum tulit, eò, si quæ daretur, reuertendi, vel transmittendi ex sociis aliquos qui sibi essent ex Europa venturi, quod & postea tenuit sapius, destinato illuc Alphonso Cypriano, & aliis, mandauitque Simoni Roderico in Lusitaniam per literas, vt extimularet Regis conscientiam, ad auertendam ab lamentabili populo æternam perniciem, quod promptum esset solo iussu, nullo sumptu præstare. Mercatorias nempe ex India in Lusitaniam, iubere ad purgandum eius Insulae latus diuertere, vbi secus mare prædonum Arabum sedes erat, & receptaculum latrociniorum debili munitum præsidio, vt qui ab incolis nihil possent metuere, quibus cum arma omnia abstulissent, nihil opis resistendum fecerant ad depellendam tyrannidem, & defendendas bonorum stirum, filiarum, ac fidei rapinas. Triennium fluxerat ab translato è viuis Xauerio, cum illac transiit Gonçalus Rodericus, obiterque (nam in Æthiopiam nauigabat) eorum animos nouo erga Christum, & Ecclesiam

affectu incendit, nihilque officij prætermisit quod conferri valeret à muto concionatore, solis ferè pro ignota lingua nutibus prædicante. Anno dein sexagesimo altero Anconius Quadrosius nostrorum in India Provinciam regens Ioannem Lopezium, & Gasparem Cœlium, strenuum vtrumque operarium, eò misit; quorum prior, ipso pœnè in aditu, cum febrî, ex Sole externis intolerabili, contracta interisset, substitutus est alius, etiam Proregis mandato, vt si solum illud Maurorum infestatione, Christianæ culturæ ineptum censeretur, inde quatuor aut quinque, egregiæ indolis, & boni ingenij iuuenes Goam deferrentur, quò sincera illic doctrina imbuti, edoctique Lusitanicum sermonem, Patrum interpretes fierent, & vindicata Lusitanorum armis ab oppressione Arabum insula, in eam redirent cum Patribus, spe tunc certa prouentus non dubij.

24
Situs Indiæ
cis Gangem.

24. Nunc paucis diebus ex ea Goam peruenit Xaverius, quem dum secundi portant venti, ponam hic breuiter, marinæ oræ confinia quæ Gangem inter, & Indum clauditur, suntque omninò necessaria cognitu ad narrandorum perspicuitatem. Ergo pars Indiæ cis Gangem, quam Indostanum appellant indigenæ, ex continenti Meridiem versus in linguam protenditur, quæ ab Indi, & Gangis ostiis ex quibus initium ducit, non-genta milliaria obtinet; hanc mare Bengalæ, ab ortu; ab occasu Arabicum alluit; ad Austrum à septentrione catena montium diuidit, quæ Caucaaso apta in Comorinum promontorium descendit, ac definit. Suos habent in iis montibus fontes, ij fluij qui magno numero cum subiecta vtrîmque secuerint, suo quisque sorbentur mari. Fueruntque præcis temporibus, hi fines prouinciis totidem natura iudice diuidendis, quot planis interfusi; & sunt nunc etiam quot plana tot regna. Sed ambitione inualescens regnandi latiùs cupido, & armis audacia, ad expungendos sensim debiliores proruperunt, donec superueniens Lusitanus, alios iugo domitos pressit; alios in deditioem accepit; haud tamen vltèriùs, quàm ad pauca intra continentem milliaria; firmandis videlicet frequentandisque præsidio portuum, & securitate commerciis. Nam interiora, sui vt olim, Reges idololatræ obtinent. Iam Indi à faucibus abest propius Cambaia gradu vigesimo altero supra se polum spectans, cuius vrbis nomen toti regno recentiores attribuunt; verùm indigenæ Guzaratten id vocant, longèque tandem Bati amne, ab Regno Decanis discluditur; Decan inde ad vsque Aligam excurrit, cuius ad austrum pars vltima Prouinciã efficit (ad quam Goa pertinet) Canaram. Sequuntur deinceps Malabares qui à Cananore & Aquilonij gradus dimidio supra vndecimũ, longa planitie, in promontorio Comoriniensium desinunt. Ita nostri aui Scriptores, & locorum periti. Vtcumque vero sit, non sunt regnum vnum, sed multa Malabares, longo tractu secundum mare iacencia, Cananor, Calecutium, Tanor, aliãque deinceps minoris nominis, exinde Cranganor, Cocinum, Coulan, ac demum Tranancor, quod Comorinense in acumen exit, vltra septimum Arctici poli gradum. Atque hinc littus in oram oppositam flectere incipit, vbi iactu sagittæ vix altero, post illum